

POSIEDZENIE EKSPERTÓW OD SPRAW METODYKI PROGRAMOWANIA ROZWOJU PRODUKCJI ROLNEJ W EUROPIE

W październiku 1960 roku odbyło się w Genewie posiedzenie grupy ekspertów od spraw metodyki programowania rozwoju produkcji rolnej, zorganizowane przez Komitet Rolny Europejskiej Komisji Gospodarczej ONZ (we współpracy z FAO).

W posiedzeniu wzięli udział eksperci z 13 krajów (Anglii, Austrii, Belgii, Finlandii, Francji, Holandii, NRF, Norwegii, Polski, Szwecji, Stanów Zjednoczonych, Włoch, Związku Radzieckiego).

Były też reprezentowane następujące organizacje międzynarodowe:

- Organizacja Wyżywienia i Rolnictwa (FAO)
- Organizacja Europejskiej Współpracy Gospodarczej (OEEC)
- Europejska Wspólnota Gospodarcza.

(Na przewodniczącego obrad został wybrany przedstawiciel Polski W. Kamiński Dyrektor Departamentu Planowania Ministerstwa Przemysłu Spożywczego i Skupu — przyp. red.).

Porządek dzienny posiedzenia obejmował następujące sprawy:

1. Przegląd obecnych prac i analiz:

- ogólna charakterystyka stanu prac badawczych w zakresie objętym przedmiotem konferencji,
- informacje poszczególnych uczestników o stanie prac w ich krajach.

2. Analiza statyczna:

- analiza doświadczalna — funkcje produkcji dla zboża — (w powiązaniu z nawozami) i dla zwierząt (z uwzględnieniem zapotrzebowania na paszę),
- analiza rachunkowości chłopskiej,
- możliwości wykorzystania danych spisowych.

3. Analiza dynamiczna (czasowa):

- funkcje produkcji (funkcje odnoszące się do całej produkcji rolnej, do specyficznych upraw lub do określonych gałęzi produkcji zwierzęcej — modele wzrostu itp.),
- analiza wpływu specyficznych czynników,
- czynniki technologiczne,
- warunki klimatyczne,
- wpływ czynnika cen,
- inne czynniki.

4. Ustalenia i wnioski — możliwości i ograniczenia w stosowaniu funkcji produkcji do określenia średnioterminowych perspektyw rozwoju produkcji rolnej.

5. Program pracy na przyszłość.

Ponieważ omówienie całości posiedzenia nie jest w ramach niniejszej informacji możliwe, ograniczę się do naświetlenia tylko niektórych tematów.

I. Przegląd obecnych prac i analiz w zakresie metodyki programowania rozwoju produkcji rolnej

Przedstawiciel Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej, G. Schmitt wygłosił referat pt. „Przegląd obecnych prac, dotyczących analizy ekstrapolacji produkcji rolnej, prowadzonych w Zachodniej Europie i Północnej Ameryce”¹.

Delegaci poszczególnych państw omówili ten temat na przykładzie własnych krajów.

¹ Streszczenie tego referatu zamieścimy w jednym z następnych numerów „Zagadnień” (red.).

Podstawowe tezy referatu i poszczególnych wystąpień można scharakteryzować następująco:

- a) Ocena rozmiarów przyszłej produkcji rolnej ma istotne znaczenie w życiu gospodarczym, stąd też tematowi temu poświęca się dużo uwagi zarówno w krajach socjalistycznych, jak i kapitalistycznych.
W krajach socjalistycznych planowanie rozwoju produkcji rolnej odbywa się w ramach skoordynowanego planu ogólnopństwowego; w krajach kapitalistycznych na ogół prace te są prowadzone w trzech etapach:
 - ocena perspektyw zapotrzebowania na żywność,
 - ocena rozmiarów przyszłej produkcji rolnej,
 - porównanie w/w dwóch wielkości i zaproponowanie wniosków dla polityki państwowej (łącznie z zaleceniami dla importu i eksportu),
- b) Najczęściej opracowuje się obecnie plany względnie prognozy do 1965 roku,
- c) W zachodniej Europie dość często spotyka się badania w zakresie wybranych tylko artykułów np. mleko lub zboże, prowadzone przez poszczególne komórki badawcze, nie zawsze na tle założeń co do globalnego wzrostu produkcji rolnej.
- d) W metodologii planowania wzgl. przewidywania rozwoju produkcji rolnej stosunkowo mniejszą rolę zaczyna się przypisywać ekstrapolacji, a coraz większą analizie wpływu czynników ekonomicznych (np. inwestycji, cen itp.) na tempo i zakres przyrostu produkcji.
Wzrasta znaczenie badania relacji i wzajemnego oddziaływania pomiędzy poszczególnymi czynnikami.
- e) Ujawniła się na konferencji jednolita opinia, że planowanie (przewidywanie) przyszłej produkcji rolnej jest znacznie trudniejsze i bardziej skomplikowane od oceny przyszłego zapotrzebowania na żywność. W związku z tym delegaci, niezależnie od stwierdzenia stałego postępu w metodologii, na ogół dość skromnie oceniali dotychczas zgromadzony dorobek badawczy, tym bardziej, że w pewnych przypadkach wykorzystaniu wypracowanych metod i modeli badawczych stoi niejednokrotnie na przeszkodzie brak odpowiednich danych statystycznych.

W sumie dyskusja i wymiana poglądów w tym punkcie porządku dziennego stwierdziła ważność i znaczenie posiadania odpowiedniej metodyki badawczej, ale jednocześnie unaoczniała, że opracowane dotychczas metody nie są wystarczające i wymagają dalszych istotnych udoskonaleń.

II. Analiza statyczna

Na temat analizy statycznej wygłoszono i przedyskutowano trzy referaty.

Pierwszy z nich wygłosił G. S. Mouton pt. „**Problemy metodologiczne dotyczące analizy perspektyw rozwoju produkcji rolnej**”. Celem podjęcia w/w pracy w Instytucie Rolnym w Paryżu była chęć odpowiedzenia na szereg potrzeb polityki ekonomicznej państwa oraz zgromadzenia danych i materiałów dla racjonalnego prowadzenia gospodarstwa rolnego.

W referacie swym autor m. in. szeroko naświetlił — z punktu widzenia metodologii:

- zagadnienie ekstrapolacji linearnej,
- trudności w opracowywaniu w pełni zadowalającej formuły matematycznej (z uwagi na istnienie czynników niezależnych, jak np. warunków klimatycznych i meteorologicznych),
- zależność wszystkich czynników względem siebie i opracowanie wzoru formuły złożonej,
- wybór wariantu zapewniającego maksymalizację dochodów.

Dyskusja uwypukliła dodatkowo — m. in.:

- podział czynników na pozytywne i negatywne,
- konieczność posługiwania się w praktyce matematycznymi formułami prostymi, a nie zbyt skomplikowanymi,
- wpływ jaki na poziom produkcji ma ogólny poziom cen i jego wewnętrzne relacje,
- wpływ wzrostu dostaw środków produkcji i obniżki ich cen na wielkość produkcji rolnej.

Drugi referat, związany z analizą statyczną opracował i wygłosił L. Goreux z FAO: „**Czynniki wpływające na produkcję kawy w stanie Sao Paulo, Brazylia**”.

Referat może nam się na pozór wydawać odległy z punktu widzenia zarówno rodzaju produktu jak i terytorium.

Niemniej może on mieć dla nas znaczenie z teoretycznego i metodologicznego punktu widzenia.

Trzecim referatem dotyczącym analizy statycznej był referat G. Orlando pt. „**Analiza rachunkowości gospodarstw chiopskich we Włoszech**”.

Prace omówione w referacie zostały podjęte w celu zgromadzenia danych dla włoskiej polityki agrarnej.

Wśród szeregu tez autor rozwija szerzej następujące ciekawe problemy:

- wzajemne znaczenie i stosunek metody czasowej i budżetowej (autor uważa, że analiza czasowa ma znaczenie fundamentalne, musi być jednak weryfikowana w oparciu o dane budżetowe),
- autor naświetla znaczenie polityki inwestycyjnej i postępu technologicznego dla wzrostu produkcji rolnej,
- dużo uwagi autor poświęca jednorodności wewnątrz grupowań, co jest niezbędne dla ustalenia właściwej funkcji (tymczasem wewnątrz grupy są bardzo duże odchylenia od średniej).

W dyskusji wśród szeregu uwag poruszono m. innymi:

- wątpliwości, pod jakim względem grupowania mają być jednorodne — socjalnym, technicznym, ekonomicznym,
- czy można funkcję produkcji opierać na danych ze spisów,
- czy dla rachunku funkcji produkcji będziemy dysponować wystarczającą statystyką.

III. Analiza dynamiczna

Na temat analizy dynamicznej ogłoszono 6 referatów z 6 różnych krajów (ZSRR, Francji, Polski, Norwegii, Holandii i Wielkiej Brytanii).

W. Tołow (ZSRR) wygłosił referat o „**Głównych założeniach metodyki opracowania perspektywicznych planów rozwoju rolnictwa w ZSRR**”.

W referacie tym autor naświetlił między innymi więzy rolnictwa z całą gospodarką narodową oraz podkreślił, że w ZSRR istnieje gwarancja zbytu rosnącej produkcji po opłacalnych cenach i omówił trudności okresu ubiegłego w zakresie zbierania danych statystycznych, dotyczących produkcji rolnej itp.

W dyskusji nad w/w referatem przedstawiciele krajów zachodnich zadawali m. in. szereg pytań, których konstrukcja i tematyka świadczą o ich niepełnej znajomości ekonomiki i organizacji rolnictwa w krajach gospodarki planowej.

Chodzi tu między innymi np. o to:

- w jaki sposób centralny organ planujący może wpływać na plany perspektywiczne kolchozów i sowchozów, opracowywane oddzielnie i co się robi, gdy suma planów oddolnych odbiega od poglądów centralnych,
- co wiedzą kolchozy i sowchozy o przyszłych cenach na produkty rolne,
- jaka była reakcja produkcji rolnej i polityki rolnej na dokonywane zmiany cen itp.

C. Broussolle (Francja) przedstawił referat „**Model ekonometryczny produkcji mięsa wołowego**”.

W referacie rozważono i ujęto w sposób wybitnie matematyczny zależności istniejące w zakresie problematyki produkcji mięsa wołowego. Omówiono problem proporcji produkcji mięsa wołowego i mleka, odnowienie stada krów, ubój cieląt i krów, kierunek mięsny i mleczny w hodowli itp. W zależności od określonego celu polityki hodowlanej należy odpowiednio zmienić proporcje i zależności między w/w czynnikami.

W dyskusji nad w/w referatami poruszono:

- teoretyczny charakter jego ujęcia,
- znaczenie środków ekonomicznych (bodźców, cen) dla osiągnięcia ustalonego celu polityki gospodarczej,
- konieczność uwzględnienia czynników technicznych (np. produkcja mięsa wołowego wymaga 2—3 lat czasu),
- trudności w uzyskaniu wiarygodnych danych statystycznych dla wykonania obliczeń w/g proponowanych formuł i wzorów.

S. Borgan (Norwegia) wygłosił referat pt. „**Projektowanie rozwoju produkcji rolnej w Norwegii**”.

W referacie — oparciu o konkretne liczby — omówiono przewidywaną produkcję rolną w Norwegii do roku 1985 przy przyjęciu pewnych założeń produkcyjnych. Dokonano próby porównania wielkości produkcji i zapotrzebowania. Omówiono — w głównych wskaźnikach — produkcję roślinną, bazę paszową i produkcję zwierzęcą.

Dyskusja podkreśliła poważny wkład pracy autora w opracowanie tematu, odzywały się jednak również głosy, że programowanie tego typu na 25 lat naprzód w rolnictwie jest ryzykowne.

W. Herer (Polska) wygłosił referat pt. „**Pewne uwagi o planowaniu i analizie inwestycji w rolnictwie**”.

Referat wywołał znaczne zainteresowanie, a dyskusja nad nim była ciekawa. Dotyczyła ona m. innymi:

- zależności wzrostu produkcji rolnej od inwestycji,
- ujęcia w formułę matematyczną zależności między przyrostem produkcji a przyrostem inwestycji,
- oceny zakresu i roli inwestycji „naturalnych” opartych na rezerwach pracy.

A. W. Koppejan (Holandia) przedstawił referat pt. „**Wzrost produktywności upraw**”. Referat — na przykładzie Holandii — omawia wzrost produktywności upraw (pszenicy, jęczmienia, owsa itd.) na bazie danych kilkudziesięcioletnich i zawiera wnioski co do perspektyw wzrostu produktywności na przyszłość. W dyskusji między innymi:

- próbowano dojść do wyjaśnienia przyczyn bardzo niskiego wzrostu plonów żyta w ostatnich 70 latach w Holandii,
- szukano związku między doborem odmian, ilością nawozów a przyrostem plonów,
- wyjaśniono zmiany (wzrost) produkcji i dochodu w rolnictwie przy zmianie kierunku produkcji w danym rejonie.

G. T. Jones — w referacie pt. „**Zmiany w produkcji rolnej pod wpływem dynamiki cen i innych czynników**”, — omówił, w oparciu o bogaty materiał przy użyciu metod i wzorów matematycznych, zmienność poszczególnych rodzajów produkcji rolnej na skutek zmian cen i innych czynników.

W dyskusji nad tym interesującym referatem między innymi:

- poruszono szereg wątpliwości teoretycznych i obliczeniowych,
- omówiono wpływ zmian cen, postępu technicznego itp.,
- stwierdzono słabnięcie — z biegiem czasu — wpływu dokonanych zmian cen,
- uwypuklono wpływ nie tylko wysokości ceny na dany produkt, lecz wzajemnych relacji cen na poszczególne produkty,
- stwierdzono, iż inne znaczenie mają wahania cen w krajach o monokulturze i w krajach o gospodarce wielokierunkowej.

Ustalenie konferencji

Na naradzie, po przeprowadzeniu dyskusji nad wszystkimi wyżej wymienionymi referatami, uznano za słuszne odbycie mniej więcej za rok, na przełomie 1961—1962 roku następnego zebrania poświęconego metodologii planowania produkcji rolnej.

Tematyka następnej narady winna objąć poniższe kluczowe tematy:

- a) planowanie produkcji rolnej w socjalizmie,
- b) zmiany w produkcji i zasobach w zależności od cen i innych czynników,
- c) czynniki wpływające na zmianę produktywności,
- d) relacje input-output.

Należy przypuszczać, że za 2 lata (w 1962 roku) będzie zorganizowana w Genewie narada na temat porównania perspektyw zapotrzebowania na żywność z przewidywanymi w przyszłości rozmiarami produkcji rolnej.

Ogólna ocena narady

Omawianą konferencję należy ocenić na tle dwóch poprzedzających ją narad (w 1958 i 1959 roku) poświęconych zapotrzebowaniu na żywność w Europie¹.

Konferencja obecna spełniła swoje zadania. Do jej pozytywnych osiągnięć zaliczyć należy między innymi:

a) Przedyskutowanie metodologii opracowania perspektyw rozwoju produkcji rolnej oraz zapoznanie się z dorobkiem europejskim w tym zakresie.

¹ Patrz Zagadnienia Ekonomiki Rolnej nr 5/1958 i nr 2/1960.

b) Szczegółowe zapoznanie się z wynikami tych badań. Podstawowe znaczenie ma tu zwłaszcza problemowa praca FAO „Europejskie Rolnictwo w 1965 roku”,

c) Uzyskanie i przywiezienie 16 oryginalnych opracowań (po kilka egzemplarzy każdy), z których można zorientować się co do stanu badań i prac w zakresie metodyki programowania rozwoju rolnictwa w szeregu krajów europejskich. Materiały te winny być przedmiotem szczególnego zainteresowania Komisji Planowania przy Radzie Ministrów, Ministerstwa Rolnictwa, Instytutu Ekonomiki Rolnej, Ministerstwa Przemysłu Spożywczego i Skupu itp. Zostały one tym instytucjom przekazane.

Mówiąc o dorobku konferencji nie sposób pominąć roli delegacji krajów socjalistycznych, w tym i Polski, której delegacja należała do najbardziej aktywnych uczestników narady.

Jako pewne braki konferencji: należy wytknąć:

a) Niektóre referaty nie były udostępnione na piśmie, ani w pełnym brzmieniu, ani w formie tez, co niewątpliwie utrudniło dyskusję, a w przyszłości utrudni pełne wykorzystanie tych materiałów,

b) Poziom i aktywność uczestników konferencji z poszczególnych krajów były różne. Do najbardziej aktywnych należały Anglia, ZSRR, Polska i NRF.

W sumie jednak konferencja stała na bardzo wysokim poziomie i udział w niej dla naszego kraju należy ocenić jako korzystny i pożyteczny.

Włodzimierz Kamiński